

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Тетяна ІВАНЕЦЬ

«14» травня 2024 р.

**«ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Соціологія»
Гарбар Анастасії Олександрівни

Науковий керівник:
Іванець Т. М., к. пол. н., доцент, завідувачка
кафедри філософії та соціології
Маріупольського державного університету

Рецензент:
Ігрушко Анастасія Юріївна, кандидат
соціологічних наук, доцент, доцент кафедри
соціології та соціальної роботи Класичний
приватний університет

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою «добре» 74 С

Секретар ЕК

«_14_» червня 2024 р.

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	7
1.1. Поняття та класифікації цінностей у наукових джерелах	7
1.2. Особливості ціннісної сфери сучасної молоді.	12
Висновки до розділу 1.	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	21
2.1. Процедура проведення дослідження.	21
2.2. Аналіз місця патріотизму в системі цінностей молоді.	23
Висновки до розділу 2.	36
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	47

ВСТУП

Актуальність дослідження теми «Особливості формування патріотичних цінностей у сучасної української молоді» визначається кількома ключовими аспектами, які варто розглянути.

По-перше, у сучасному світі, коли глобалізація проникає в різні сфери життя, важливо зберігати та розвивати національну ідентичність та патріотичні почуття серед молодого покоління, що стає особливо актуальним у контексті змін у політичному, економічному та культурному житті країни.

По-друге, патріотичні цінності є основою для побудови стабільного та процвітаючого суспільства. Вони сприяють формуванню відповідального громадянина, готового приймати активну участь у житті своєї країни, брати на себе відповідальність за її майбутнє та сприяти змінам на краще.

По-третє, українська молодь стикається з різними викликами і труднощами, такими як економічна нестабільність, соціокультурні зміни, агресивна пропаганда з боку інших країн тощо. Формування патріотичних цінностей стає важливою складовою процесу самоідентифікації та психологічної стійкості української молоді.

По-четверте, у контексті міжнародних відносин та геополітичних змін, патріотичність та національна свідомість мають стратегічне значення для збереження та розвитку державності та незалежності України.

Серед тих, хто розглядав патріотизм як моральну якість, можна згадати таких відомих дослідників, як Йоганн Генріх Песталоцці, Август Дістервег, Григорій Сковорода. Вони вважали патріотизм стрижневим принципом національного виховання. Також Константин Ушинський, Михайло Грушевський, Іван Огієнко, Георгій Ващенко, Олександр Вишневський працювали над питаннями національного виховання і патріотизму.

Особливе значення мають сучасні наукові дослідження в галузі патріотичного виховання, які зроблені такими вченими, як О. Духнович, С. Русова, Г. Ващенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Вони доклали зусиль

для розробки теоретичних і методичних підходів до виховання патріотизму серед дітей і молоді.

Зокрема, варто відзначити концепцію українського виховання, яку розробив О. Вишневський, а також наукові роботи, присвячені засобам патріотичного виховання студентської молоді. Такі науковці, як Т. Анікіна, О. Гевко, Є. Франків, Ю. Красильник, Ю.Каюков, Ю. Руденко, досліджували різні аспекти патріотизму та розробляли методику його формування через художнє краєзнавство, декоративно-ужиткове мистецтво, туристично-краєзнавчу діяльність, українську етнопедагогіку та інші напрямки.

Отже, дослідження особливостей формування патріотичних цінностей у сучасної української молоді є надзвичайно актуальним і важливим для подальшого розвитку національної самосвідомості та патріотичного потенціалу країни.

Мета дослідження: дослідити особливості та процес формування патріотичних цінностей серед сучасної української молоді з урахуванням суспільно-політичних, культурних, історичних та психологічних чинників.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття та класифікації цінностей у наукових джерелах.
2. Вивчити особливості ціннісної сфери сучасної молоді.
3. Дослідити основні цінності молодого покоління..
4. Визначити місце патріотизму в системі цінностей молоді

Об'єкт дослідження: процес формування патріотичних цінностей серед сучасної української молоді.

Предмет дослідження: особливості цього процесу, включаючи вплив суспільно-політичних, культурних, історичних та психологічних факторів, а також роль освіти, медіа та масової культури у формуванні патріотичних цінностей у молоді.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел, анкетування, глибинні інтерв'ю, спостереження, аналіз документів, фокус-групи, експертні оцінки та контент-аналіз.

Практичне значення дослідження про особливості формування патріотичних цінностей у сучасної української молоді необхідно розглядати у широкому контексті суспільного розвитку. Розуміння цих особливостей має велике значення з погляду покращення якості освіти та виховання молоді, а також сприяє зміцненню національної ідентичності та підтримці національних цінностей.

По-перше, вивчення цієї теми допомагає розкрити важливі аспекти виховання патріотизму у молодого покоління через освітні програми та позакласну роботу. Зокрема, важливо включати в навчальні плани предмети та заходи, які сприяють формуванню національної свідомості та розвитку патріотичних почуттів.

По-друге, результати дослідження можуть бути корисними для розробки програм підвищення культурної та національної свідомості серед молоді через різноманітні медійні формати. Сучасні медіа, зокрема соціальні мережі, мають значний вплив на молодь, і їх використання для популяризації патріотичних цінностей може бути дієвим інструментом у формуванні національної самосвідомості.

Наукова новизна дослідження про особливості формування патріотичних цінностей у сучасної української молоді полягає в інтеграції різних аспектів, що впливають на цей процес. По-перше, це унікальний аналіз історичного контексту України, зокрема багатозарової боротьби за незалежність та культурну ідентичність, що створило специфічні умови для формування патріотичних цінностей. По-друге, це врахування впливу освіти та виховання, які забезпечують перегляд та осмислення національної історії, культурних традицій та цінностей. Дослідження також звертає увагу на роль медіа та інформаційного простору, оскільки вони значно впливають на

світогляд і цінності молоді через поширення патріотичних ідей та національної ідентичності через різні медійні формати.

Структура роботи: вступна частина, два розділи, висновки, перелік джерел і додатки. Загальний обсяг роботи становить 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

1.1. Поняття та класифікації цінностей у наукових джерелах

У наукових джерелах поняття цінностей вивчається як ключовий елемент гуманітарних та соціальних наук, зокрема філософії, психології, соціології та етики. Цінності є важливими для розуміння поведінки, вірувань, прийняття рішень та формування культурного середовища.

Цінності – це поняття, яке відображає ідеї, переконання, стандарти та принципи, що мають важливе значення для людини або для суспільства в цілому. Вони визначають те, що людина вважає важливим, цінним і гідним прагнення і захисту. Цінності відображають те, як ми оцінюємо себе, інших людей, наше ставлення до світу, моральність та етику [35].

Матеріальні цінності є ключовим елементом сучасного суспільства, оскільки вони визначають матеріальний статус, економічну потужність та можливості людей, організацій і країн в цілому. Цінність матеріальних об'єктів, ресурсів та коштів полягає у їхній придатності для задоволення потреб, досягнення цілей, забезпечення комфорту та забезпечення життєвого рівня [12].

Майно є однією з головних складових матеріальних цінностей. Це можуть бути нерухомі об'єкти, такі як будинки, земельні ділянки, або рухоме майно, наприклад, автомобілі, меблі, електроніка тощо. Майно має вартість і може бути використане як для особистих потреб, так і для комерційних цілей [12].

Кошти є ще однією важливою формою матеріальних цінностей. Це гроші, банківські вклади, цінні папери, акції, інвестиції, пенсійні фонди та інші фінансові активи. Кошти мають здатність накопичуватися, рости або

зменшуватися вартість з часом, вони дозволяють забезпечувати потреби, інвестувати в майбутнє та здійснювати фінансові операції [12].

Ресурси є також важливою складовою матеріальних цінностей. Це природні ресурси, які включають в себе воду, ґрунти, ліси, мінерали, а також людські ресурси, такі як робоча сила, знання, навички. Матеріальні засоби виробництва, які включають машини, обладнання, технології, також є частиною цієї категорії. Всі ці ресурси використовуються для виробництва товарів і послуг, розвитку економіки та задоволення потреб населення [26].

Таким чином, матеріальні цінності відіграють важливу роль у суспільстві, визначаючи економічну активність, рівень життя та загальний розвиток. Знання про матеріальні цінності допомагає ефективно використовувати ресурси, управляти фінансами та планувати розвиток особистого та професійного життя.

Духовні цінності є однією з основних складових людської життєвої парадигми, вони виражають внутрішні прагнення, цінності та переконання особистості. Такі цінності охоплюють широкий спектр аспектів, таких як знання, краса, моральність та духовність, і вони грають важливу роль у формуванні особистості та її сприйнятті світу [7].

Знання є фундаментальною духовною цінністю, яка дозволяє людині розуміти світ навколо себе. Знання надають можливість розвивати свідомість, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. У сучасному світі, де знання стають все більш спеціалізованими, важливо розвивати критичне мислення та навички постійного самовдосконалення [18].

Краса відображає внутрішній естетичний світ людини, її сприйняття гармонії та відображення унікальності світу. У сучасному суспільстві, де швидкість та перевага практичності часто переважають, важливо не забувати про значення краси у всіх її виявах – в мистецтві, архітектурі, природі та взаємних відносинах [18].

Моральність визначається набором цінностей, які визначають правильність чи неправильність дій людини. У світі, де етичність і моральні принципи часто стикаються з викликами сучасності, важливо прагнути до справедливості, доброчесності та відповідальності у всіх сферах життя [31].

Духовність являє собою пошук внутрішньої гармонії, зв'язку з вищими цінностями та розвиток внутрішнього світу людини. У світі, де технології та матеріалізм займають значний простір, важливо не забувати про значення духовності у збереженні внутрішньої рівноваги та глибокого розуміння себе та світу [4].

Отже, у сучасному світі, де швидкість змін та виклики постійної трансформації домінують, духовні цінності стають дорогоцінним ресурсом для кожної особистості. Вони допомагають зберегти гармонію, розвивати свідомість та збагачувати життя глибшими змістовними аспектами.

Об'єктивні цінності є важливим аспектом в суспільстві, оскільки вони існують незалежно від особистісних оцінок та інтересів, що надає їм універсальну значущість для людей усіх культур і часів. Серед об'єктивних цінностей можна виділити такі ключові аспекти [23]:

Правда є однією з основних об'єктивних цінностей, оскільки вона визначає об'єктивність істини та фактів, незалежно від суб'єктивних оцінок. Здатність розрізняти правду від брехні та бути об'єктивним у своїх судженнях є важливим аспектом морального та інтелектуального розвитку.

Добро також є об'єктивною цінністю, яка виражає позитивні моральні та етичні якості. Добро включає в себе поняття милосердя, справедливості, доброчесності та інших добродійних вчинків, які сприяють загальному благополуччю та гармонії у суспільстві.

Краса є ще однією об'єктивною цінністю, яка виражається у гармонії, симетрії, естетичних якостях та відображається у природі, мистецтві, архітектурі та інших сферах життя. Прагнення до краси відображає внутрішню потребу людини у гармонії та вираженні внутрішньої і зовнішньої краси.

Об'єктивні цінності виступають основою моральності, етики, законодавства та культурних норм у суспільстві. Вони сприяють побудові позитивних відносин між людьми, розвитку особистості та формуванню гармонійного суспільства [10].

Суб'єктивні цінності є важливою складовою психології та соціального життя людини, оскільки вони визначають її особистісний світогляд, внутрішні прагнення та цілі. Такі цінності виникають з індивідуальних переконань, досвіду та відчуттів кожної конкретної особистості. Вони не мають однозначного визначення чи виміру, оскільки вони відображають унікальність кожної людини [38].

Основні аспекти суб'єктивних цінностей включають в себе інтереси, смаки та уподобання, власні переконання, відчуття задоволення і комфорту.

Інтереси – це те, що викликає цікавість та приваблює особистість. Це можуть бути хобі, заняття, області знань, діяльності, які сприймаються як цікаві та важливі для конкретної людини [16].

Смаки та уподобання відображають особисті відчуття та переконання щодо того, що є приємним або важливим, що може стосуватися музики, мистецтва, культурних вражень, вибору стилю життя, їжі та багато іншого [16].

Власні переконання визначають особисті принципи, цінності та ставлення до світу навколо. Це можуть бути моральні, етичні, релігійні, політичні чи особисті переконання, які визначають дії та реакції людини на різні життєві ситуації.

Відчуття задоволення і комфорту відображають внутрішнє становище особистості, в якому вона відчуває гармонію, спокій та щастя від задоволення своїх потреб і бажань.

Суб'єктивні цінності визначають унікальність кожної людини та формують її особистість, впливаючи на її вибори, цілі, ставлення до життя та спосіб сприйняття світу. Вони визначають індивідуальність кожної людини та формують основу для розвитку особистості в соціумі [5].

Універсальні цінності є важливою складовою етичних та моральних принципів, які є загальноприйнятими для всіх людей, незалежно від їхніх культурних, релігійних чи соціальних особливостей. Такі цінності визначаються як основні принципи поведінки та взаємодії між людьми у різних сферах життя [5].

Однією з універсальних цінностей є свобода, яка означає право кожної людини на самовираження, вибір, волю та незалежність. Свобода підкреслює важливість особистої автономії та вільного розвитку особистості [29].

Іншою універсальною цінністю є справедливість, яка означає рівність у правах, можливостях та обов'язках для всіх людей, незалежно від їхньої раси, статі, релігії чи соціального статусу. Справедливість передбачає уникнення дискримінації та нерівності в обставинах та умовах життя [21].

Гідність є ще однією важливою універсальною цінністю, яка визначає право кожної людини на повагу, пошану та достоїнство. Гідність включає у себе усвідомлення власної цінності як особи та повагу до цінності інших людей [27].

Універсальні цінності є фундаментом для спільного життя та взаємодії у суспільстві, вони визначають загальні моральні та етичні норми, які допомагають зберігати гармонію та співіснування між людьми незалежно від їхніх індивідуальних особливостей [19].

Індивідуальні цінності є основними внутрішніми пріоритетами та переконаннями, які кожна конкретна людина формує в процесі свого життя. Такі цінності відображають особисті цілі, інтереси та уподобання, які є унікальними для кожної особистості і можуть відрізнятися від загальноприйнятих в цілому суспільстві [34].

Однією з ключових складових індивідуальних цінностей є особисті цілі. Це плани, завдання або досягнення, до яких людина прагне у своєму житті. Особисті цілі можуть бути різними для кожної людини, вони відображають бажання та амбіції особистості.

Індивідуальні цінності також включають особисті інтереси, які представляють собою те, що цікавить, захоплює та мотивує конкретну особистість. Це може бути інтерес до певної сфери знань, хобі, професійних аспектів або іншого [8].

По-третє, індивідуальні цінності включають особисті переконання, які формують систему цінностей людини і визначають її дії, рішення та поведінку. Такі переконання можуть стосуватися різних аспектів життя, таких як мораль, етика, релігія, політика тощо [24].

Індивідуальні цінності є важливим елементом формування особистості кожної людини. Вони відображають унікальність та індивідуальні особливості кожної особистості, впливають на її життєві вибори та дії, а також визначають особисту ідентичність.

Зазначені класифікації відображають різноманітність цінностей і їхнє значення у житті людини та суспільства.

1.2. Особливості ціннісної сфери сучасної молоді

Особливості ціннісної сфери сучасної молоді визначаються впливом різноманітних факторів, що охоплюють як соціальні, так і індивідуальні аспекти їхнього життя.

Сучасна молодь відзначається значною різноманітністю ціннісних орієнтацій, що впливає на їхній світогляд, вибір кар'єрного шляху та життєві цілі. Така різноманітність виникає з різних факторів, включаючи культурний контекст, особистісний досвід, соціальне середовище та глобальні тенденції [40].

Перш за все, різноманіття цінностей у молоді свідчить про багатоаспектність сучасного життя. Особистість молодої людини формується в умовах мінливого світу, де стикаються різні культури, ідеї та цінності, що викликає не лише розмаїття ціннісних орієнтацій, а й дозволяє кожній особі знаходити себе в цьому різноманітному спектрі [3].

Друге, різноманітність цінностей в молоді свідчить про пошук індивідуального шляху розвитку та самореалізації. Молодь у сучасному світі активно експериментує зі своїми цінностями, визначає власні пріоритети та завдання. Такий пошук допомагає їм розвивати унікальні риси особистості та знаходити своє місце в суспільстві [22].

Третє, різноманітність цінностей сприяє культурному розмаїттю та взаєморозумінню. У світі, де зустрічаються різні національності, релігії та культури, розуміння та повага до інших цінностей є важливим елементом гармонійного співіснування. Молодь, яка вміє бачити й цінувати різноманіття цінностей, стає більш толерантною та відкритою до світу [14].

У цілому, різноманітність цінностей у сучасній молоді є важливим явищем, що свідчить про культурну, соціальну та особистісну складність сучасного світу. Вона стимулює розвиток особистості, сприяє взаєморозумінню та відкритому діалогу між людьми різних культур та поглядів.

Сучасна молодь виявляє значний інтерес до освіти та саморозвитку, розглядаючи їх як важливі цінності. Даний інтерес впливає з ряду факторів і має велике значення для особистісного зростання та успіху у сучасному світі.

По-перше, сучасні молоді люди усвідомлюють, що освіта є ключем до реалізації своїх амбіцій і досягнення успіху в житті. Вони розуміють, що сучасний ринок праці вимагає постійного оновлення знань і навичок, тому вони прагнуть набувати якісну освіту та розвивати різноманітні компетенції [37].

По-друге, інтерес до освіти виникає з бажання розширити свій кругозір, отримати нові знання та розвивати свої таланти. Молодь цікавиться не лише професійною освітою, а й культурними аспектами, мистецтвом, науковими відкриттями та технологічними нововведеннями [37].

По-третє, сучасні молоді люди прагнуть до саморозвитку через впровадження інновацій та відкриття нових можливостей. Вони зацікавлені у створенні власних проектів, розвитку стартапів, участі у конкурсах та

ініціативах, що сприяють їхньому професійному та особистісному зростанню [1].

Такий інтерес до освіти та саморозвитку відображає сучасні тенденції у суспільстві, де постійна самоосвіта та розвиток стали необхідністю для успішної адаптації до змін у різних сферах життя. Така активна позиція молоді сприяє створенню кращого майбутнього як для самих молодих людей, так і для суспільства в цілому [39].

Постмодернізм у контексті цінностей суттєво відрізняється від класичних уявлень про стійкі, незмінні цінності. Він підкреслює динамічність ціннісної сфери, що означає, що цінності можуть змінюватися залежно від контексту, ситуації та індивідуальних уподобань. Саме така динаміка спостерігається у сучасній молоді, яка у своїх цінностях виявляє деяку варіативність і гнучкість [28].

У постмодерністському підході цінності не піддаються жорсткому канонізації або загальноприйнятим нормам. Вони можуть бути індивідуальними, залежати від конкретних обставин та досвіду особистості. Молодь, яка живе у постмодерному світі, має можливість вільно обирати свої цінності, враховуючи власні потреби, переконання та бажання [28].

Наприклад, однією з головних рис постмодерністських цінностей у молоді є багатоаспектність. Молодь може цінувати не лише традиційні речі, такі як кар'єра або матеріальні блага, але й ставити на перший план особистісний розвиток, творчість, емоційні взаємини, дослідницьку активність або екологічну свідомість.

Динамічність цінностей у постмодерному світі також виявляється у гнучкості у реакціях на зміни. Молодь може легко змінювати свої цінності, адаптуючи їх до нових умов, тенденцій чи соціальних норм [30].

Важливо враховувати, що постмодерністські цінності не означають відсутності ціннісного компасу або бездіяльності. Навпаки, вони сприяють більш гнучкому та індивідуалізованому підходу до цінностей, що може бути корисним у складному та змінному світі сьогодення.

Сучасна молодь активно виявляє інтерес до культури спілкування як важливої складової своєї соціальної та особистісної ідентичності. Культура спілкування у сучасному контексті включає в себе низку цінних якостей та підходів, які формують конструктивні та гармонійні відносини як в колективі, так і в суспільстві в цілому [36].

Перш за все, молодь цінує дотримання етичних норм у спілкуванні, що виявляється у ввічливості, повазі до думок інших, умінні слухати та виражати свою думку без агресії чи нецензурності. Дотримання етичних норм в спілкуванні сприяє побудові взаємоповаги та взаєморозуміння серед учасників [20].

Далі, молодь віддає перевагу конструктивному діалогу, що означає, що вони вміють аргументувати свої погляди, слухати та розуміти думки інших, відкриті для нових ідей та готові до компромісу в пошуках спільного рішення. Конструктивний діалог допомагає вирішувати конфліктні ситуації, розвивати толерантність та сприяє спільному розвитку [11].

Крім того, молодь активно прагне до співпраці. Вони вміють працювати у команді, ділитися ідеями та ресурсами, спільно досягати поставлених цілей. Співпраця сприяє вирішенню складних завдань, розвитку взаємодопомоги та підтримки, формує вміння працювати у групі [15].

Нарешті, молодь виявляє толерантність у спілкуванні. Вони поважають різноманітність думок, переконань, культурних та соціальних різниць, вміють спілкуватися з різними людьми та виходити на згоду у складних ситуаціях [32].

Отже, культура спілкування для сучасної молоді є важливим інструментом для побудови взаєморозуміння, взаємоповаги та гармонійних відносин у різних сферах життя. Інтеграція цих цінностей в практику спілкування сприяє позитивному розвитку як індивіда, так і суспільства в цілому.

Сучасна молодь виявляє зростаючий інтерес до екологічних проблем та соціальної відповідальності, що свідчить про підвищення свідомості та

активність у цих напрямках. Екологічна відповідальність включає у себе усвідомлення важливості збереження природних ресурсів, мінімізацію впливу на навколишнє середовище та підтримку сталого розвитку [9].

Молодь виявляє бажання брати участь у різних екологічних заходах, таких як прибирання територій, сортування сміття, висадка дерев, організація екологічних кампаній та акцій. Вони демонструють свою готовність до відкритого спілкування з громадськістю та владою для вирішення екологічних проблем [25].

Соціальна відповідальність також стає важливою складовою ціннісної сфери сучасної молоді. Вони виявляють інтерес до соціальних проблем, таких як боротьба з бідністю, підтримка потребних груп населення, протидія дискримінації та насильству. Молодь включається у волонтерські програми, благодійні заходи, сприяє соціальній інтеграції та розвитку уразливих категорій населення [2].

У цілому, екологічна та соціальна відповідальність для сучасної молоді є не просто позицією, але і активним життєвим стилем, спрямованим на покращення довкілля та умов життя суспільства в цілому. Такі цінності демонструють важливість екологічних та соціальних аспектів в сучасному світі та визначають напрямки активної діяльності молоді для досягнення цих цілей.

Соціальна активність сучасної молоді є важливим індикатором громадянської зрілості та відповідальності перед суспільством. Молодь активно бере участь у волонтерських програмах, громадських ініціативах та соціальних проектах з метою внесення позитивних змін у своєму оточенні та допомоги іншим людям [17].

Однією з проявів соціальної активності є волонтерство. Молодь віддає свій час та зусилля для допомоги тим, хто потребує підтримки. Волонтери беруть участь у різних видах діяльності, таких як допомога бездомним, відвідування літніх людей, організація заходів для дітей з обмеженими можливостями та інші благодійні дії [6].

Крім волонтерства, молодь активно долучається до громадських ініціатив та соціальних проєктів. Вони виявляють інтерес до вирішення актуальних проблем суспільства, таких як екологічна криза, боротьба з бідністю, соціальна інклюзія, права людини та багато інших. Молодь активно виступає за права та інтереси різних груп населення, підтримує кампанії за справедливість та рівність [33].

Соціальна активність молоді є джерелом позитивних змін у суспільстві. Вона сприяє розвитку громадянського суспільства, зміцненню довіри між людьми та покращенню якості життя усіх членів суспільства. Заохочуючи молодь до активної громадянської участі, ми сприяємо створенню кращого та справедливішого світу для всіх [13].

Зазначені особливості свідчать про те, що сучасна молодь активно розвивається, має широкий спектр цінностей та орієнтацій, та готова приймати виклики сучасності та активно долучатися до соціально-економічного та культурного життя країни.

Висновки до розділу 1.

Цінності є основними поняттями, що визначають поведінку, уявлення та прагнення людини. У наукових дослідженнях цінності часто розглядаються як важливі переконання та ідеали, які визначають те, що вважається цінним та значущим в житті людини та в її спілкуванні з оточуючим світом.

Класифікація цінностей допомагає систематизувати їх і визначити їхню значущість. За ступенем узагальнення, цінності можна поділити на універсальні (основні) та індивідуальні (специфічні). Універсальні цінності відображають загальноприйняті ідеали та принципи, такі як свобода, справедливість, добро, кохання. Вони є важливими для формування моральних та етичних стандартів у суспільстві. Індивідуальні цінності, у свою чергу, є особистими для кожної людини і можуть відрізнятися від

загальноприйнятих. Це можуть бути особисті цілі, інтереси, уподобання, переконання.

За характером відношення до об'єктів цінності поділяються на моральні, естетичні, інтелектуальні та інші. Моральні цінності пов'язані з моральними принципами та нормами, що визначають правильність чи неправильність дій. Естетичні цінності відображають оцінку краси та гармонії, які можуть бути виявлені у мистецтві, музиці, архітектурі тощо. Інтелектуальні цінності пов'язані з пошуком знань, розвитком інтелекту та творчим мисленням.

За соціальним значенням цінності можна поділити на індивідуальні та колективні. Індивідуальні цінності стосуються особистості кожної людини, її бажань та потреб, тоді як колективні цінності є загальноприйнятими у всьому суспільстві.

Класифікація цінностей є важливим інструментом для розуміння та аналізу ціннісної сфери людини та суспільства в цілому. Вона допомагає виявити основні пріоритети, які визначають поведінку та взаємодію людини з навколишнім світом.

Сучасна молодь характеризується різноманітністю ціннісних орієнтацій, які визначають їхні уявлення про моральність, життєві пріоритети та спосіб поведінки у суспільстві. Такі цінності виникають з внутрішніх прагнень, досвіду та зовнішніх впливів, таких як сімейне виховання, освіта, засоби масової інформації та соціальне середовище.

Однією з основних особливостей ціннісної сфери сучасної молоді є різноманітність індивідуальних цінностей. Кожна особистість має унікальні цінності, які відображають її уявлення про бажане, справедливе та значуще у житті. Такі індивідуальні цінності формуються під впливом особистісного досвіду, вірусного оточення та самоідентифікації. Для одних це можуть бути матеріальні блага та кар'єрні досягнення, для інших – гармонія в сімейних відносинах, культурні цінності або соціальна справедливість.

Крім індивідуальних цінностей, сучасна молодь також дотримується загальноприйнятих соціальних цінностей, таких як свобода, справедливість, толерантність та рівність. Такі цінності формують основу моральних та етичних принципів у суспільстві та визначають стандарти поведінки та взаємодії між людьми. Сучасна молодь активно підтримує ці цінності та виступає за їхнє зміцнення в суспільстві.

Також важливою особливістю ціннісної сфери сучасної молоді є зростаючий інтерес до духовності, саморозвитку та громадської активності. Молодь виявляє зацікавленість у вивченні нових знань, розвитку особистості та внесенні позитивних змін у суспільство, що відображається у бажанні займатися самоосвітою, брати участь у громадських заходах та ініціативах, спрямованих на покращення умов життя та розвиток громадянського суспільства.

Сучасна молодь представляє собою динамічне та різноманітне покоління з унікальними цінностями, поглядами на життя та світоглядом. Однією з основних особливостей ціннісної сфери сучасної молоді є індивідуалізм та самореалізація. Молодь сьогодення прагне до особистого розвитку, виявлення своїх талантів та досягнень. Вони ставлять перед собою особисті цілі та завдання, шукаючи унікальний шлях до успіху та задоволення від життя.

Також слід зазначити тенденцію до толерантності та багатоманітності культурних цінностей. Сучасна молодь відкрита до різноманітності та плюралізму в суспільстві. Вони цінують культурні різниці, підтримують толерантний підхід до інших культур, відмінностей у переконаннях та способах життя, що сприяє розвитку більш різноманітного та гармонійного суспільства, де кожен може вільно виражати свою ідентичність та переконання.

Ще однією важливою характеристикою є активність та соціальна участь молоді. Вони виявляють інтерес до громадських справ, беруть участь у волонтерських проектах, соціальних ініціативах та протестах, що

спрямовані на покращення суспільства та допомогу іншим. Ця активність свідчить про високий рівень соціальної відповідальності та бажання внести позитивні зміни у світ навколо себе.

Технологічний прогрес також має великий вплив на цінності молоді. Сучасні технології дозволяють молоді бути більш зв'язаною, отримувати доступ до великої кількості інформації та взаємодіяти зі світом у реальному часі, що сприяє розвитку інформаційної обізнаності, швидкому пошуку та обміну ідеями, а також створює нові можливості для освіти та розвитку.

Узагальнюючи, ціннісна сфера сучасної молоді є надзвичайно різноманітною та динамічною. Їхні цінності та погляди відображають сучасні соціокультурні тенденції, такі як індивідуалізм, толерантність, соціальна активність та технологічний прогрес. Така молодь виявляє багатство своїх цінностей та готовність до активної участі у формуванні сучасного світу.

Отже, цінності сучасної молоді виявляються у різноманітності їхніх індивідуальних та соціальних переконань, відображаючи широкий спектр цілей, ідеалів та пріоритетів, які визначають напрямок їхнього життя та взаємодії у суспільстві.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

2.1. Процедура проведення дослідження

Для проведення дослідження нами було обрано низку методів і методик для вивчення обраної тематики:

Теорія базових цінностей та ціннісних орієнтацій Шварца використовується для крос-культурних досліджень з використанням його методик. За цією теорією цінності не розглядаються як окремі елементи, або дискретні, але, навпаки, вони пов'язані між собою і утворюють універсальну структуру. Шварц розглядає цінності як керівні принципи у житті людей, які характеризують індивідів та групи [41].

Ш. Шварц, у своїй методиці, активно використовує аналіз найменшого простору, що означає, що він розглядає лінію як важливий елемент, який відображає закінчення однієї мотивації і початок іншої. Цінності, розташовані біля лінії, представляють комбінацію цілей, які пов'язані з різними типами цінностей, що знаходяться по обидві сторони лінії [40].

Згідно з теорією Шварца, його опитувальник розділяє цінності на соціальні та індивідуальні. Методологія дослідника полягає у визначенні 57 цінностей першого порядку, які впливають на особистість людини, включаючи її переконання та ідеали. Такі цінності потім узагальнюються в основних 10 ціннісних орієнтацій, які відображають основні напрямки ціннісних орієнтацій людей в різних культурних середовищах.

На підставі аналізу наукових джерел та попередніх досліджень було розроблено анкету під назвою «Розуміння феномену патріотизму», яка складалась з 10 відкритих запитань. Головною метою анкети було визначення відношення особи до патріотизму (позитивне чи негативне) та

розкриття способів, якими цей патріотизм проявляється в конкретній особистості. Для аналізу отриманих даних застосовувався метод контент-аналізу.

За допомогою анкети оцінювалися відповіді на 10 ключових запитань, спрямованих на з'ясування уявлень про патріотизм у досліджуваної особи. Результати кожної відповіді дозволяли зробити висновок про загальне відношення особи до патріотизму та виявити конкретні особливості його чи її вираження.

На основі аналізу результатів було встановлено, що основними характеристиками патріотизму є активність та дієвість. Також виявлено, що патріотичні цінності входять у загальну систему ціннісних орієнтацій особистості, що проявляється не лише у свідомих вчинках та висловлених думках, але й в несвідомих мотиваціях та бажаннях. В опитуванні взяли участь 40 осіб, студенти Маріупольського державного університету (середній вік 21 рік).

2.2. Аналіз місця патріотизму в системі цінностей молоді

Проаналізувавши результати анкетування отримані показники представлені у вигляді таблиць з відсотковими значеннями.

Таблиця 2.1.

Для мене бути патріотом насамперед означає...

Відповідь	Відсоткове значення
Цінувати та поважати закон, традиції, культуру та історію країни	35%
Любити свою країну	29%
Робити все можливе, щоб країна розвивалася та була краще	19%
Розмовляти державною мовою	7%
Бути відданим своїй країні	7%

Інша відповідь	3%
----------------	----

Аналізуючи отримані відповіді, можна зробити наступні висновки:

Цінування та повага до законів, традицій, культури та історії країни (35%): свідчить про те, що для більшості респондентів патріотизм пов'язаний із повагою до правової системи, укоріненими традиціями, культурою та історією своєї країни. Це може означати готовність дотримуватися правил та норм, шанувати спадщину та спільну ідентичність.

Любов до країни (29%): вказує на емоційний аспект патріотизму. Багато респондентів розглядають патріотизм як почуття прив'язаності і любові до своєї країни, її природи, культури та народу.

Бажання допомагати у розвитку країни (19%): свідчить про активність і громадську активність респондентів. Вони вважають, що патріотизм включає в себе дії для покращення країни, сприяння її розвитку та зростанню її благополуччя.

Використання державної мови (7%): вказує на важливість мовної єдності для деяких респондентів у контексті патріотизму. Для них це може бути символом національної єдності та ідентичності.

Відданість країні (7%): підкреслює готовність бути вірним своїй країні, її цілям та ідеалам, незалежно від обставин чи викликів.

Інші відповіді (3%): може включати різноманітні відповіді, які не вкладаються в інші категорії, такі як конкретні дії або переживання, пов'язані з патріотизмом.

Отже, зазначені відповіді вказують на широкий спектр уявлень та цінностей, які люди пов'язують із поняттям патріотизму. Вони охоплюють як історично-культурні аспекти, так і соціально-активність та особистісні переконання.

Таблиця 2.2

Які риси характеру притаманні патріоту ...

Відповідь	Відсоткове значення
-----------	---------------------

Чесність	39%
Активність	19%
Виявлення поваги	19%
Відповідальність	16%
Інша відповідь	7%

Риси характеру, які притаманні патріоту, визначені наступним чином згідно з отриманими відповідями:

Чесність (39%): патріоти характеризуються високою чесністю та інтегритетом. Дана риса характеру вказує на їхню здатність бути правдивими, дотримуватися моральних принципів і відверто ставитися до справ та ситуацій.

Активність (19%): патріоти зазвичай є активними та енергійними у різних сферах життя, що може означати участь у громадських заходах, ініціативах та діяльності на користь країни.

Виявлення поваги (19%): патріоти виявляють повагу до своєї країни, її культури, історії та інших представників., що проявляється у шанобливому ставленні до символів, традицій та інших аспектів національної ідентичності.

Відповідальність (16%): патріоти зазвичай проявляють відповідальність у своїх діях та відносинах. Вони беруть на себе відповідальність за результати своєї діяльності та своїх вчинків перед країною та співвітчизниками.

Інші відповіді (7%): категорія може охоплювати різноманітні відповіді, які не вкладаються в інші категорії, такі як особливості поведінки, сприйняття світу або власні переконання, що також характеризують патріотизм.

Зазначені риси характеру відображають основні якості, які люди асоціюють із поняттям «патріот». Такі риси можуть варіюватися в залежності від індивідуальних переконань та вподобань, але в цілому вони відображають

загальні погляди на те, як повинен вести себе патріотично налаштована особистість.

Таблиця 2.3

Як ви виявляєте патріотизм.....

Відповідь	Відсоткове значення
Розповсюджую українську культуру	45%
Ніяк	32%
Поважаю країну та її історію	10%
Віддаю власні ресурси для змін на краще	7%
Інша відповідь	6%

Основні способи виявлення патріотизму, згідно з отриманими відповідями, представлені наступним чином:

Розповсюдження української культури (45%): вказує на активне впровадження та поширення української культури, традицій, мови та історії, що може включати участь у культурних заходах, пропагандування національних цінностей та підтримку культурної спадщини.

Ніяк (32%): свідчить про те, що деякі люди не виявляють патріотизму через різні причини, можливо, через відсутність зацікавленості або несприйняття важливості патріотичних засад.

Повага до країни та історії (10%): означає, що людина виявляє свій патріотизм шляхом поважного ставлення до своєї країни, її історії, символів та традицій.

Відданість для змін на краще (7%): деякі люди виявляють патріотизм через відданість своїй країні і готовність вкладати свої ресурси, час та зусилля в розвиток та поліпшення умов життя в ній.

Інші відповіді (6%): сюди можуть входити різноманітні способи виявлення патріотизму, які не підпадають під інші категорії. Наприклад, це може бути участь у громадських акціях, підтримка військових частин, співпраця з громадськими організаціями тощо.

Зазначені способи виявлення патріотизму свідчать про різноманітність уявлень та практик в цьому плані серед респондентів. Кожен зазначений спосіб може відображати індивідуальні підходи до патріотизму та відношення до різних аспектів національної ідентичності.

Таблиця 2.4

Справжній патріот – це той, хто.....

Відповідь	Відсоткове відношення
Поважає закон, правила та традиції	32%
Покращує життя країни ділом	29%
Любить свою країну	16%
Поважає народ і країну	10%
Гордий за свою країну	10%
Інша відповідь	3%

Отримані відповіді про виявлення патріотизму мають таке розподілене відсоткове співвідношення:

Поважає закон, правила та традиції (32%): свідчить про важливість дотримання законів та традицій для виявлення патріотизму. Люди, які мають це ставлення, найчастіше дотримуються встановлених норм та активно включаються в життя суспільства згідно з його вимогами.

Покращує життя країни ділом (29%): вказує на активність у внесенні позитивних змін у життя країни через конкретні дії та ініціативи. Люди, які обирають цей спосіб виявлення патріотизму, можуть брати участь у різних проектах, програмах або діяльності, спрямованих на покращення умов життя та розвиток країни.

Любить свою країну (16%): вказує на емоційне ставлення до рідної країни. Патріотизм у цьому випадку проявляється через почуття прив'язаності та позитивні емоції до своєї країни.

Поважає народ і країну (10%): відображає загальну повагу до народу та країни, їх історії, культури та досягнень.

Гордий за свою країну (10%): свідчить про внутрішнє почуття гордості за свою країну, її досягнення та потенціал.

Інша відповідь (3%): охоплює різноманітні способи виявлення патріотизму, які не увійшли в інші категорії та можуть бути індивідуальними чи нестандартними.

Загальний аналіз вказаних відповідей свідчить про різноманітність способів виявлення патріотизму серед респондентів та різні аспекти, які вони вважають важливими для виявлення свого патріотизму.

Таблиця 2.5

Для мене бути патріотом насамперед означає...

Відповідь	Відсоткове відношення
Цінувати та поважати закон, традиції, культуру та історію країни	35%
Любити свою країну	29%
Робити все можливе, щоб країна розвивалася та була краще	19%
Розмовляти державною мовою	7%
Бути відданим своїй країні	7%
Інша відповідь	3%

Отримані результати показують різні аспекти патріотизму, які є важливими для респондентів:

Цінувати та поважати закон, традиції, культуру та історію країни (35%): свідчить про важливість дотримання правил, культурних та історичних цінностей, які формують національну ідентичність.

Любити свою країну (29%): емоційне ставлення до рідної країни визначається почуттями гордості, прив'язаності та позитивних емоцій до власної нації.

Робити все можливе, щоб країна розвивалася та була краще (19%): вказує на бажання активно сприяти розвитку та покращенню умов у своїй країні через свою діяльність та ініціативу.

Розмовляти державною мовою (7%): ставлення до мови як символу національної ідентичності визначає патріотизм через увагу до власної культури та спадщини.

Бути відданим своїй країні (7%): включає в себе відданість та відчуття обов'язку перед рідною землею, готовність допомагати та захищати країну.

Інша відповідь (3%): може включати різні індивідуальні погляди та аспекти патріотизму, які не вписуються в інші категорії.

Зазначені відповіді вказують на різні аспекти патріотизму, в яких відображаються цінності, почуття прив'язаності та бажання сприяти покращенню своєї країни серед респондентів.

Таблиця 2.6

Які риси характеру Ви вважаєте необхідними для виховання патріотизму серед молоді.....

Відповідь	Відсоткове значення
Чесність	35%
Активність	16%
Толерантність	16%
Рішучість	13%
Доброзичливість	13%
Інша відповідь	7%

Дані відповіді вказують на ключові риси характеру, які респонденти вважають необхідними для виховання патріотизму серед молоді:

Чесність (35%): свідчить про важливість інтегритету та дотримання етичних норм як основи для патріотичного ставлення.

Активність (16%): важливість бути активним у реалізації патріотичних ідеалів та цінностей у повсякденному житті та громадській діяльності.

Толерантність (16%): розуміння та повага до різноманітності, різних думок та переконань, що сприяє формуванню відкритого та об'єднаного суспільства.

Рішучість (13%): готовність діяти наполегливо та впевнено для досягнення патріотичних цілей та ідеалів.

Доброзичливість (13%): важливість позитивного ставлення до інших людей, сприяння доброзичливому та дружньому середовищу.

Інша відповідь (7%): може включати різні аспекти характеру та особистості, які також вважаються важливими для виховання патріотизму, але не вписуються в інші категорії.

Зазначені риси характеру показують, що патріотизм для респондентів включає не лише почуття прив'язаності до країни, а й активну діяльність, етичність, толерантність та сприятливі міжособистісні відносини.

Таблиця 2.7

**Які політичні, соціально-побутові ситуації впливають на рівень
Вашого патріотизму...**

Відповідь	Відсоткове значення
Політична влада	42%
Соціально-побутові умови	19%
Економічна ситуація в країні	13%
Війна	10%
Вибори	10%
Інша відповідь	6%

Відповіді респондентів на запитання про вплив політичних, соціально-побутових ситуацій на рівень їхнього патріотизму можна описати наступним чином:

Політична влада (42%): вказує на те, що сприйняття та оцінка політичних процесів, дій влади та політичних лідерів суттєво впливає на формування патріотичних почуттів серед респондентів.

Соціально-побутові умови (19%): інша важлива складова патріотизму, яку визначають соціально-побутові умови, включаючи якість життя, доступність освіти та медичних послуг, рівень безпеки тощо.

Економічна ситуація в країні (13%): вплив економічних показників, таких як рівень безробіття, зростання цін, соціальна нерівність, на ступінь патріотизму також не менш важливий.

Війна (10%): конфліктні ситуації, такі як війна або конфлікти, що відбуваються в країні, можуть суттєво вплинути на формування патріотичних почуттів та переконань.

Вибори (10%): політичні вибори та їх результати, як важливий політичний процес, також можуть вплинути на рівень патріотизму серед громадян.

Інша відповідь (6%): включає інші фактори, які можуть вплинути на патріотичні почуття респондентів, такі як міжнаціональні відносини, події в культурній сфері, соціальні реформи тощо.

Отже, визначення рівня патріотизму в значній мірі залежить від сприйняття та реакції на різні аспекти політичного, соціального та економічного життя країни.

Таблиця 2.8

Які заходи, на Вашу думку, повинна вжити держава, аби підтримати патріотичний дух молоді...

Відповідь	Відсоткове значення
Підвищити рівень життя	19%
Влаштувати безкоштовні заходи	16%
Сприяти розвитку країни	10%
Займатися пропагандою української культури	10%
Підтримувати громадські молодіжні організації	6%
Залучати молодь до адміністративних посад	6%
Займатися патріотичним вихованням у школах	6%

Популяризувати державні свята	6%
Змінити владу	6%
Інша відповідь	15%

За результатами опитування щодо заходів, які, на думку респондентів, має вжити держава для підтримки патріотичного духу молоді, можна виділити наступне:

Підвищення рівня життя (19%): вказує на важливість забезпечення високого рівня життя, соціального захисту та економічного розвитку для підтримки патріотичного настрою серед молоді.

Влаштування безкоштовних заходів (16%): заходи з безкоштовного доступу до культурних, освітніх, спортивних та розважальних подій можуть сприяти залученню молоді до патріотичних ініціатив та подій.

Сприяння розвитку країни (10%): розробка та реалізація стратегій та програм розвитку, які забезпечують стабільний економічний розвиток та покращення умов життя громадян, є важливими для підтримки патріотичних настроїв.

Пропаганда української культури (10%): збереження та популяризація національної культури, мови, традицій є важливим елементом формування патріотичного духу серед молоді.

Підтримка громадських молодіжних організацій (6%): створення сприятливих умов для розвитку та функціонування організацій, які сприяють патріотичному вихованню та активності молоді.

Залучення молоді до адміністративних посад (6%): стимулювання участі молоді у політичному та громадському житті через залучення до роботи в державних структурах.

Проведення патріотичного виховання у школах (6%): впровадження спеціальних програм та заходів у навчальній системі для формування патріотичних цінностей серед учнів.

Популяризація державних свят (6%): організація та підтримка заходів з відзначення державних свят та подій для підвищення патріотичного настрою громадян.

Зміна влади (6%): передбачається, що зміна політичного керівництва може сприяти формуванню патріотичного настрою у суспільстві.

Інша відповідь (15%): включає різні індивідуальні погляди та пропозиції щодо заходів, які може прийняти держава для підтримки патріотичного духу серед молоді.

Таблиця 2.9

Охарактеризуйте явище патріотизму в Україні на сьогоднішній день....

Відповідь	Відсоткове відношення
Популяризоване серед молоді	19%
Проявляється лише символічно	19%
Має ситуативний характер	16%
Не існує	16%
Розвивається	10%
В занепаді	6%
Інша відповідь	14%

За результатами опитування щодо характеристики патріотизму в Україні на сьогоднішній день можна сказати наступне:

Популяризоване серед молоді (19%): вказує на те, що патріотизм є досить поширеним серед молоді, відображає певний рівень зацікавленості та участі у патріотичних ініціативах.

Проявляється лише символічно (19%): означає, що деякі прояви патріотизму виявляються через символічні дії, такі як використання національних символів або участь у заходах національного характеру без глибокого осмислення.

Має ситуативний характер (16%): вказує на те, що патріотизм може виявлятися лише у певних ситуаціях або під впливом конкретних подій чи обставин.

Не існує (16%): опитані вважають, що патріотизм у сучасному суспільстві не має значення або не виявляється належним чином.

Розвивається (10%): свідчить про те, що патріотичний настрій українського суспільства поступово розвивається та зміцнюється.

В занепаді (6%): вказує на те, що патріотизм може втрачати свою актуальність або силу впливу на певний період часу.

Інша відповідь (14%): охоплює різноманітні погляди та оцінки стану патріотизму в Україні, які не увійшли в інші категорії, можуть містити різноманітні аспекти та оцінки.

Отримані результати за методикою Ш. Шварца представлені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники цінностей респондентів

Цінність	Відсоткове відношення
Саморегуляція	63,3%
Стимулювання	55,1%
Гедонізм	46,4%
Досягнення	50%
Влада	42,9%
Безпека	79,6%
Конформність	30,4%
Традиції	40,8%
Прихильність	74,3%
Самоорієнтація	57,1%

Отримані дані відображають складність та різноманіття ціннісних орієнтацій серед опитаних осіб. Розглянемо кожен з цінностей більш докладно:

Саморегуляція (63,3%): свідчить про важливість для людей уміння контролювати свої дії та емоції, самостійно регулювати своє життя та досягати гармонії у власному розвитку.

Стимулювання (55,1%): люди, які цінують стимули, часто мають потребу в зовнішній мотивації для досягнення успіху та визнання, що може означати прагнення до конкуренції, навчання новому та здобуття нових навичок.

Гедонізм (46,4%): вказує на те, що для людей важливість мають приємні відчуття, задоволення та комфорт. Вони можуть прагнути до життєрадісності, радості та насолоди.

Досягнення (50%): люди, які цінують досягнення, зазвичай мають високу мотивацію досягати поставлених цілей, впевненість у власних силах та прагнення до успіху.

Влада (42,9%): важливість влади може означати потребу контролю, впливу та можливості приймати рішення. Такі люди можуть бути активними у впливових позиціях або прагнути до таких позицій.

Безпека (79,6%): вказує на важливість почуття стабільності, захищеності та впевненості у своєму майбутньому. Люди, які цінують безпеку, можуть бути обережними та старанними у своїх діях.

Конформність (30,4%): люди можуть прагнути відповідати соціальним нормам, відчувати необхідність у прийнятті інших та дотримуватися правил та очікувань оточуючих.

Традиції (40,8%): люди, які цінують традиції, можуть бути зв'язаними з історією, культурними цінностями та звичаями, відчувати потребу у збереженні старовинних цінностей та звичаїв.

Прихильність (74,3%): Важливість позитивних міжособистісних відносин, підтримки та співпраці, відчуття приналежності та підтримки від інших.

Самоорієнтація (57,1%): означає, що для людей важливо враховувати свої власні цілі, цінності та прагнення у власному житті та прийнятті рішень.

Отримані дані демонструють, що в сучасному суспільстві існує широкий спектр цінностей, які визнаються та важливі для людей у різних сферах життя. Кожна цінність відображає важливі аспекти особистості та її взаємодії з оточуючим світом.

Аналіз місця патріотизму в системі цінностей молоді на основі отриманих результатів дозволяє зробити кілька важливих висновків про значення цього поняття для сучасного покоління.

По-перше, варто відзначити, що патріотизм для багатьох молодих людей є не просто словом, а цінністю, яку вони усвідомлюють і включають до своєї особистісної сфери, що проявляється у їхніх відповідях, де зазначається цінність та повага до законів, традицій, культури і історії своєї країни. Такий підхід вказує на те, що молодь усвідомлює важливість спадщини свого народу та розуміє її роль у формуванні національної ідентичності.

Другим важливим аспектом є те, що для багатьох молодих людей патріотизм асоціюється з емоційними поняттями, такими як любов і приналежність до своєї країни. Дана емоційна зв'язок підкреслює глибоке особистісне ставлення до рідної землі і може бути сильним мотиватором для участі в різних соціальних та громадянських ініціативах.

Крім того, важливо відзначити активну громадянську позицію молоді, яка виражається у бажанні допомагати у розвитку країни та зробити її краще, що свідчить про залученість молодих людей до вирішення соціальних проблем, реалізацію ініціатив та проектів, спрямованих на покращення умов життя та розвиток суспільства.

Таким чином, виявлені результати опитування свідчать про значущість патріотичних цінностей для молодого покоління, активну участь у формуванні патріотичного духу в суспільстві та готовність брати на себе відповідальність за майбутнє своєї країни.

Висновки до розділу 2.

Формування патріотичних цінностей у сучасної української молоді є актуальною та важливою темою, особливо в контексті сучасних викликів, які стоять перед країною.

Історичний контекст є важливим фактором у формуванні патріотичних цінностей серед сучасної української молоді. Україна, як країна з багатою історією боротьби за свою незалежність та збереження культурної спадщини, має значний вплив на формування патріотичного світогляду у молодого покоління.

Перш за все, історичний досвід боротьби за незалежність та територіальну цілісність України стає джерелом патріотизму. Героїчні подвиги минулих поколінь, які відстоювали свої права та свободу, надихають сучасну молодь на відданість своїй країні та готовність захищати її інтереси.

Другим важливим аспектом є усвідомлення національних традицій та культурних цінностей. Мова, обряди, свята, народна мудрість та мистецтво – все це сприяє формуванню національної ідентичності та патріотичного ставлення до своєї країни.

Крім того, важливою складовою патріотизму є повага до історії країни та її героїв. Свідомість про величні досягнення минулого та цінність національної історії сприяє вихованню почуття гордості за свою націю та прагненню розвивати її в майбутньому.

Таким чином, історичний контекст допомагає сучасній українській молоді розуміти важливість патріотизму, усвідомлювати свою національну

приналежність та бути активними учасниками у підтримці та розвитку своєї країни.

Освіта та виховання мають велике значення у формуванні патріотичних цінностей серед сучасної української молоді. Школи, університети та інші освітні установи відіграють важливу роль у цьому процесі через різноманітні аспекти освіти та виховання.

По-перше, національна історія є однією з ключових складових у патріотичному вихованні. Вивчення історії України, її народних героїв, великих подій та досягнень минулих поколінь допомагає молодим людям розуміти важливість національної свободи, незалежності та гідності.

По-друге, літературні та культурні програми також відіграють вагомую роль у формуванні патріотичних цінностей. Знайомство з творами українських письменників, митців, архітектурними пам'ятками, народними традиціями та мистецтвом сприяє розвитку національної свідомості та гордості за свою культуру.

Крім того, освітні програми, які спрямовані на виховання патріотизму, включають у себе такі аспекти, як громадянська свідомість, розуміння прав і обов'язків громадян, участь у громадському житті та захист прав людини. Такі знання і навички допомагають молоді активно взаємодіяти зі суспільством, брати участь у розвитку країни та виявляти патріотичний настрій.

У цілому, освіта та виховання в українських освітніх установах відіграють ключову роль у формуванні патріотичних цінностей, зміцнюють національну ідентичність та сприяють патріотичному ставленню до своєї країни.

Медіа та інформаційний простір, які включають засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо, інтернет та соціальні мережі, відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні патріотичних настроїв та цінностей серед сучасної молоді. Такий вплив медіа є особливо значущим

через широкий доступ до інформації, який вони надають, і здатність сформувати світогляд та переконання широкого кола аудиторії.

Перш за все, медіа можуть сприяти підвищенню патріотичних настроїв шляхом публікації позитивних новин та успіхів України. Інформаційні програми, які акцентують увагу на досягненнях українських громадян у різних сферах життя, демонструють національну гідність і можуть надихнути молодь на самореалізацію та активну участь у суспільному житті.

Далі, важливо, щоб медіа показували позитивні аспекти української культури та історії, що включає в себе розповсюдження творчих досягнень українських митців, архітектурні шедеври, народні традиції та звичаї, які відображають багатство культурного спадку країни. Така позитивна презентація допомагає підтримувати гордість за свою культуру та сприяє формуванню позитивного ставлення до власної нації.

Крім того, медіа можуть впливати на патріотичні настрої через розповсюдження інформації про важливі події та проблеми в країні, висвітлення суспільно-політичних питань та сприяння дискусіям з патріотичною спрямованістю, що дозволяє молоді бути в курсі подій в країні та долучатись до громадських обговорень, що в свою чергу підтримує активну громадянську позицію.

Отже, медіа та інформаційний простір є важливими чинниками у формуванні патріотичних цінностей серед сучасної української молоді, і їхня робота спрямована на створення позитивного та відповідального ставлення до власної країни.

ВИСНОВКИ

Поняття цінностей виявилось досить широким та складним, оскільки включає в себе різноманітні аспекти, такі як матеріальні та духовні цінності, об'єктивні та суб'єктивні аспекти, що дозволило нам усвідомити, що цінності не лише визначають ставлення людей до речей, а й формують їхні переконання та взаємовідносини в суспільстві. Класифікації цінностей, зокрема теорія Шварца, показали, що вони можуть бути універсальними та відображати загальні цінності, а також індивідуальними, враховуючи унікальність кожної особистості.

Патріотизм – це почуття приналежності, любові та відданості своїй країні, її народу, культурі, історії та цінностям. Це духовне ставлення, яке виявляється у готовності відстояти та захищати свою країну, сприяти її розвитку, а також у повазі до символів та традицій, які характеризують національну ідентичність.

Патріотизм може виявлятися у різних формах: від участі у громадських заходах та оборонних справах до підтримки місцевих культурних та історичних ініціатив, що також може бути виявленням у повсякденних справах, таких як дотримання законів, повага до сусідів та співробітництво для досягнення спільних цілей.

Аналізуючи особливості ціннісної сфери молоді, ми виявили велику різноманітність цінностей, які впливають на їхній світогляд. Молодь цінує як матеріальні, так і духовні цінності, активно займається саморозвитком та освітою, а також проявляє зацікавленість у питаннях соціальної відповідальності та патріотизму. Такі особливості свідчать про важливі зміни в ціннісних орієнтаціях сучасної молоді, що можуть впливати на подальший розвиток суспільства.

Вивчення основних цінностей молодого покоління показало, що для них пріоритетними є такі цінності, як самореалізація, вільний вибір, толерантність та соціальна відповідальність, що свідчить про зміни в ціннісних уявленнях молоді, спрямованих на більш гармонійне та етичне суспільство.

Патріотизм виявився важливою складовою ціннісної сфери молоді, що відображає їхнє ставлення до країни та національної ідентичності. Місце патріотизму в ціннісній системі молоді свідчить про його значущість у формуванні громадянської свідомості та активної участі у суспільному житті.

Такі висновки демонструють важливість розуміння цінностей у сучасному суспільстві та необхідність розвитку ціннісних орієнтацій, спрямованих на гармонійний та стійкий розвиток людини та суспільства в цілому.

У подальших дослідженнях теми «Особливості формування патріотичних цінностей у сучасної української молоді» можна розглянути кілька перспективних напрямків.

По-перше, варто дослідити вплив медіа та інформаційного простору на формування патріотичних цінностей у молоді, що включає аналіз відображення патріотичних тем у засобах масової інформації, а також вивчення реакції молоді на інформаційні повідомлення щодо подій в країні.

Другим напрямком може бути дослідження ролі освіти та виховання у формуванні патріотичних цінностей. Аналіз навчальних програм, методик виховання та педагогічних підходів дозволить зрозуміти, як саме школа та інші освітні установи впливають на усвідомлення молоддю важливості патріотизму.

Третім напрямком може стати вивчення патріотичних цінностей у контексті соціокультурних змін. Особливу увагу слід звернути на вплив глобалізації, міграційних процесів, змін у структурі сім'ї та інших факторів на формування патріотичних переконань та ідентичності молоді.

Крім того, важливо дослідити роль соціальних мереж у формуванні патріотичних цінностей. Аналіз взаємодії молоді у віртуальному просторі, їхня участь у громадських обговореннях та акціях, поширення патріотичних ідей через мережі сприятиме кращому розумінню цього аспекту.

Необхідним також є вивчення динаміки зміни патріотичних цінностей у молодого покоління на протязі часу, що дозволить виявити тенденції та фактори, що впливають на зміну відношення молоді до патріотичних цінностей та ідентичності.

Загалом, подальше дослідження теми має великий науковий та практичний потенціал для розуміння та підтримки патріотизму серед молодого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер С. О. Класифікація цінностей та ціннісно-сміслових орієнтацій особистості. *Іноваційна педагогіка*. Вип. 14. Т. 1. 2019. С. 18-22.
2. Баруліна Ю.В. Зміст проблеми ціннісно-сміслових орієнтацій учнів у науковій літературі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 47. С. 63–68.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. К: Либідь, 2006. 272 с.
4. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. №1. С. 124–129.
5. Бех І. Д. Патріотичне виховання дітей та молоді. *Позашкілля*. 2011. №10. С. 9–16.
6. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. – 29 с.
7. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності. К: Академвидав, 2009. 248 с.
8. Блискун О. Реінтеграція молоді у соціум: соціально-психологічний аспект. *Психологія особистості*. № 11.1. 2021. С. 5-11.
9. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 271 с.
10. Бунас А., Черних О. Теоретико-аналітичний огляд з проблеми дослідження ціннісно-сміислової сфери особистості (віковий аспект). *Молодий вчений*. №12 (88). 2020. С. 44-48.

11. Вербицька П. В. Громадянське виховання учнівської молоді: сучасні аспекти розвитку. К, 2009. 384 с.
12. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки, Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
13. Галян І.М. Соціокультурні виміри ціннісно-смислових настанов особистості. *Науковий вісник Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки. 2013. № 10(2). С. 79-83.
14. Дандекар Д. Д. Свобода та любов як головні цінності політичного лідера. *Актуальні проблеми філософії та соціології : Науково-практичний журнал*. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2019. Вип. 25. С. 53-59.
15. Долинська Л. В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
16. Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. Вип. 18, кн. 1. С. 233–242.*
17. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету : дис. канд. пед. наук. Вінниця, 2015. 290 с.
18. Зубцова Ю. Є. Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї. Авторф.дис.канд.пед.наук.–13.00.07 теорія і методика виховання. К., 2012. 21 с.
19. Іваник С. В. Дослідження локусу контролю у студентів. *Соціально-гуманітарний вісник*. №24. 2018. С. 46-47.
20. Іванцев Н., Потоцька О. Вплив ціннісних орієнтацій на формування уявлень про психологічне благополуччя у студентської молоді. *Вісник Прикарпатського університету: філософські і психологічні науки*. №1.22. 2019. С. 5-11.

21. Кальницька К. О., Прядко Б. В. Кар'єрні домагання та система цінностей сучасної молоді. *Юність науки: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених* (м. Чернігів, 17-18 квітня 2019 р.) : у 2-х ч. Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2019. Ч. 2: С. 28-30.
22. Карпенчук С. Г. Європейські цінності—цінності загальнолюдські. *Інноватика у вихованні*. № 2.7. 2018. С. 33-45.
23. Короткіх Я. П. Особливості ціннісних орієнтацій і життєвих перспектив молодого покоління в умовах війни. *Соціально-психологічні технології розвитку особистості* : зб. наук праць за матеріалами VIII Усеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості». Херсон ; Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С. 232-236.
24. Костюк Г.С. Вікова психологія. К.: Радянська школа, 1976. 266 с.
25. Лавріненко В. А. Особливості впливу міжособистісної взаємодії в неформальних об'єднаннях на розвиток ціннісно-сміслової свідомості підлітків. *Психологія і особистість*. 2019. № 1. С. 121–145.
26. Лазарук А. Цінності людини у науковому обґрунтуванні. *Психологія і суспільство*. №3-4. 2002. С. 170–186.
27. Мельничук І.А. Ціннісно-сміслові орієнтації обдарованої молоді. *Наукові записки Кіровоградського держ. педагог. ун-ту ім. Володимира Винниченка*. Сер. : Педагогічні науки. 2010. № 91. С. 146–150.
28. Мотков С. Ціннісно-сміслова сфера особистості: роль, структура та функції. *Psychological journal*. №4.10. 2018. С. 105-128.
29. Огінська Р. Т. Система цінностей студентської молоді в умовах трансформації суспільства. *Соціально-гуманітарний вісник*. №20-21. 2018. С. 37-40.

30. Онищенко Г. І. Ціннісно-сміслові орієнтири сучасної молоді: особливості, умови і психологічна допомога. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2011. № 4(13). С. 253–259.
31. Паламар С. П. Проблема формування духовноморальних цінностей студентів в умовах освітнього середовища. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. №3-4. 2017. С. 221-234.
32. Панок І. Типологія ціннісних орієнтацій студентів. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*. №66. 2022. С. 233-242.
33. Петронговський Р. Р. Теорія і практика формування патріотизму старшокласників : дис. канд. пед. наук. Житомир, 2003. 220 с.
34. Радіонова К., Вашека Т. Зв'язок задоволеності життям з ціннісно-смісловою сферою студентської молоді. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій: збірник наукових праць*. К. : ТОВ «Альфа-ПК», 2020. С. 299-303.
35. Сопівник І., Мацола В. Моніторинг ціннісних орієнтацій сучасної молоді. *Освітній простір України*. №16. 2019. С. 181-186.
36. Субашкевич І. Модифікація методики О. Фанталової «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності» в різних життєвих сферах». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2015. № 4-5. С. 77–86.
37. Федоренко, А. Ф. Специфіка ціннісно-сміслового розвитку студентської молоді. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів та аспірантів, 14-18 березня 2016 року*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 115-118.
38. Федух І. С. Роль взаємодії викладач-студент у формуванні ціннісно-сміслових орієнтацій студентів сучасного ВНЗ. *Педагогічний дискурс*. 2011. No 9. С. 357–361.
39. Rokeach M. *Understanding human values: individual and societal*. Free Press, 1979. 322 p.

40. Schwartz S. H., Bilsky W. Values and personality. *European Journal of Personality*. 1994. Vol. 8. P. 163–181.

41. Schwartz Shalom H. Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology: An International Review*. 1999. № 48. P. 23–47.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета «Розуміння феномену патріотизму»

Будь-ласка завершіть речення, які характеризують ваше ставлення до феномену патріотизму. Пишіть перше, що спадає на думку. Правильних і неправильних відповідей немає. Анкета анонімна.

1. Для мене бути патріотом насамперед означає.....
2. Справжній патріот – це той, хто.....
3. Які риси характеру притаманні патріоту?.....
4. Як ви виявляєте патріотизм ?.....
5. Чи пишаєтеся, що ви є громадянином України?.....
6. Які риси характеру Ви вважаєте необхідними для виховання патріотизму серед молоді?
7. Які політичні, соціально-побутові ситуації впливають на рівень Вашого патріотизму?.....
8. Які заходи, на Вашу думку, повинна вжити держава, аби підтримати патріотичний дух молоді?
9. Охарактеризуйте явище патріотизму в Україні на сьогоднішній день.....
10. Вкажіть вашу стать: ч / ж

Додаток Б

Ціннісний опитувальник Ш. Шварца (адаптація О. Тихомандриської, Є. Дубовської)

Інструкція. Оцініть, наскільки важлива кожна із запропонованих цінностей для Вас особисто. Для оцінки використовуйте таку шкалу:

7 - винятково важлива цінність як керівний принцип Вашого життя (зазвичай таких цінностей буває одна-дві);

6 - дуже важлива;

5 - досить важлива;

4 - важлива;

3 - не дуже важлива;

2 - мало важлива;

1 - не важлива;

0 - абсолютно байдужа;

-1 - це протилежно принципам, яких Ви дотримуєтесь.

№	Список цінностей	Бали								
		-1	0	1	2	3	4	5	6	7
1.	Рівність (однакові можливості для всіх)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Згода з самим собою (мир всередині себе)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Соціальна влада (панування над іншими людьми)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Насолода (задоволення всіх бажань)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Свобода (свобода дій і думок)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Духовність (домінування духовної, а не матеріальної сторони життя)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Турбота про себе (відчуття, що іншим є до тебе справа)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Соціальний порядок (стабільність суспільства)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Насиченість життя (цікаве, наповнене життя)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Осмисленість існування (наявність мети в житті)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Ввічливість (ввічливість, вихованість)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Багатство (власність, майно, гроші)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
	Національна безпека (захищеність держави від ворогів)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7

Самоповага (віра у власну значимість)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Почуття подяки (прагнення віддавати борги)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Творчість (унікальність, уява, віра в свої творчі здібності)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Мир на Землі (свобода від воєн і конфліктів)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Традиції (збереження звичаїв)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Велика справжня любов (глибока емоційна й духовна близькість)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Самодисципліна (стриманість, боротьба з спокусами)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Недоторканність внутрішнього світу (право на таємницю особистого життя)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Безпека сім'ї (безпека тих, кого ми любимо)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Соціальне визнання (повага, схвалення іншими)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Єднання з природою (включення в природу, відповідність природі)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Різноманітне життя (постійні зміни, життя, насичене подіями)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Мудрість (зріле, глибоке розуміння життя)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Влада (право керувати, командувати людьми)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Вірна дружба (близькі, надійні друзі)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Естетична насолода (краса природи, світу)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Соціальна справедливість (захист прав людей, турбота про слабких)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Самостійність (впевненість в собі, самодостатність)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Помірність (уникнення крайнощів)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Відданість (вірність друзям, групі)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
Цілеспрямованість (наполегливість у	-1	0	1	2	3	4	5	6	7

досягненні мети)										
Широта поглядів (терпимість до ідей і думок, відмінних від моїх)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Смирення (скромність, шанобливість)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Відвага (пошук пригод, ризику, небезпеки)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Захист навколишнього середовища (охорона природи)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Впливовість (вплив на людей і події)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Повага старших (повага до віку)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Самостійна постановка цілей (цілеспрямованість)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Здоров'я (здоров'я фізичне і психічне)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Компетентність, професіоналізм (вміння працювати, ефективність)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Прийняття життя таким, яким воно є (пристосування до життєвих обставин)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Чесність (непідробленість, щирість)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Репутація (збереження свого обличчя)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Послух (обов'язковість, старанність)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Інтелект (логічність, вміння думати)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Доброзичливість (робота на благо інших)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Життєрадісність (здатність радіти життю)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Благочестя (слідування релігійним віруванням і переконанням)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Відповідальність (надійність)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Допитливість (інтерес до всього)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Поблажливість (готовність прощати)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Успіх (досягнення цілей)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Охайність (акуратність)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	
Потурання собі, поблажливість до себе (доставлення собі задоволення)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	

	Релігійність (віра в Бога)	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
--	----------------------------	----	---	---	---	---	---	---	---	---